

LBRIS

We know
books

Mihaela Chilărescu

Clipse

ITINERAR
DE SUFLET

FLOARE DE IRIS

Iași, 2024

Cuvânt înainte	11
Capitolul I	
Țări și regiuni/locații aparte.....	21
Capitolul II	
Canale și poduri	63
Capitolul III	
Orașe.....	95
Capitolul IV	
Cartiere, străzi și bulevarde, piețe publice	141
Capitolul V	
Parcuri și grădini	185
Capitolul VI	
Palate și castele	229
Capitolul VII	
Lăcașuri de cult	283
Capitolul VIII	
Muzee	353
Capitolul IX	
Clădiri iconice.....	417
Capitolul X	
Puncte de reper	461
Capitolul XI	
Locuri de vis.....	493
Capitolul XII	
Meeting shakespeare (I & ii).....	519
Cuvânt după	529

„Tot ce mai pot face e să-mi amintesc fiecare amănunt. Și să-mi spun: da, eu am avut această aventură, nu mi-a povestit-o nimeni... Când îți aduci aminte aceleași lucruri înseamnă că, într-un fel sau altul, ele te definesc.”

(Mitologii subiective, Octavian Paler)

a. Atâta liniște... De parcă lumea de dincolo de ziduri, cu căldura toridă a acestei veri și cu vacarmul ei de sunete stridente, ar fi la ani lumină. Recunosc senzația de detașare, de smulgere din cotidian, indiferent dacă în jur sunt sau nu și alți oameni. Am trăit-o în câteva locuri și *clipe* devenite apoi epifanii – precum aceasta. Dar acum, aici, parcă e mai surprinzător să mă las pradă acestei translări într-un alt nivel de percepție a realității... Mă aflu într-un loc de rugăciune complet străin mie – o fostă moschee. O încăpere perfect rotundă sugerând un univers închis în mijlocul căreia stă suspendat - de când oare? – pendulul lui Foucault. De ce aici? Nu am înțeles prea bine cartea lui Umberto Eco; prea elaborată abordarea pentru cineva nefamiliarizat cu explicațiile pur științifice sau filozofice, ca să nu mai vorbim de cele oculte. Dar să simți mișcarea planetei într-un loc parcă uitat de lume la poalele Caucazului este chiar straniu. Singură, în această încăpere înaltă și albastră, nu-mi pot desprinde privirea de sfera de la capătul firului ce mie mi se pare nemișcată. *Eppur si muove.*

CAPITOLUL I.

**ȚĂRI și REGIUNI/LOCAȚII
APARTE**

„În tăcerea acestor peisaje văzute pe geamul autobuzului, vântul sculptează pentru fiecare chipul de care are nevoie. În fond, probabil, fiecare găsește într-o țară altceva. Ceea ce caută. Și, poate, mai mult decât ce găsim într-o țară ne definește ce căutăm în ea.”

(Caminante, Octavian Paler)

Se înțelege de la sine că fiecare continent, țară, regiune, oraș, sat au trăsături specifice care le deosebesc de toate celelalte, făcându-le inconfundabile: cadru natural, climă, istorie, tradiții, cultură, credință și posibil și altele. Uneori poate fi vorba de un aspect aparent minor – un anumit pod peste o apă, un fel de mâncare, turla unei biserici, un obicei surprinzător, îmbrăcăminte, transport, forma de salut sau de adresare, prețuri, vegetație, reclame. Altfel cum s-ar explica dăinuirea timp de decenii a unor *flash*-uri înregistrate în anumite locuri, precum copacii încărcăți de portocale pe străzile Barcelonei, prezența oamenilor pe străzi la 3 dimineața și apoi la 11 dimineața pe străzile Istanbulului, omniprezentele umbrele pe străzile Londrei, parcările cu mii de biciclete din Copenhaga, pictorii de pe malurile Senei, întunericul de la ora 9.00 și de la ora 16.00 pe străzile din Helsinki, ținuta studenților de la Cambridge sau de la Universitatea Catolică din Lille, strictețea regulilor pe autostrăzile din Ontario, „noptile albe” de la fiorduri,

berea neagră din taverna *Fleck* din Praga, legumele și fructele demne de un penel impresionist oferite (la prețuri oarecum interdictive) de locuitorii unei așezări *amish* din Canada, vinul Tokai de la Budapesta sau *sangria* de la Valencia, omniprezenții pescăruși (chiar agresivi!) de pe Marea Baltică?

Există însă lucruri definitorii care își pun amprenta pe ființa unui popor cu tot ce presupune aceasta, reflectându-se plenar în stilul său de viață, în nivelul de trai, în sistemul de priorități colective. Nimeni nu poate pretinde că știe totul despre o țară dacă nu a muncit/studiat/trăit acolo perioade lungi de timp. Poți fi într-o țară fără să o vezi; deși am ajuns în marea majoritate a țărilor europene, Grecia nu este printre ele (spre surprinderea celor pentru care această țară este o prioritate turistică accesibilă), dar am pus piciorul pe pământul ei într-o escală, stând chiar câteva ore în aeroportul din Atena, unde am văzut una dintre cele mai exhaustive colecții de parfumuri celebre, intangibile ca într-un muzeu, deși erau expuse în *duty-free shop*. Un dialog de tipul: „Am fost în Franța.” „Unde?” „La Paris, Lille, Strasbourg, Coasta de Azur, Valea Loarei.” „Și crezi că îi cunoști pe francezi, că le înțelegi stilul de viață? Dacă nu ai fost în Provence, în Alsacia, în Bretagne, nu poți pretinde că ai văzut, auzit sau simțit totul. Ai văzut latura cosmopolită, cea care se dezvoltă prima călătorilor, turiștilor.” Cu atât mai puțin celor care vizitează anumite zone din interes profesional sau pentru relaxare. Ce contează sunt lucrurile definitorii menționate mai sus, care caracterizează pe toți locuitorii, toate regiunile sau măcar pe cei care trăiesc în ținuturi cu personalitate aparte cum ar fi Tirolul, Bavaria, Toscana, Catalonia, Normandia, York. Dar dacă nu le vizitezi deloc? Dacă percepția rămâne doar la nivelul televizorului, cărților, internetului? Totul se reduce la o imagine estompată de beatificare, de prejudecăți, de informații neverificate sau neverificabile. Fiind acolo,

indiferent unde, realitatea este tangibilă, percepută prin propriile tale simțuri și, prin comparație, nu înțelegi mai bine doar alte locuri, ci și pe cel din care vii tu și acesta este cel mai mare câștig: lecții despre lume pe viu, direct, nu prin intermediari, nu rezumate sau cronici; cum spunea Francis Bacon despre importanța lecturii – aceea rămâne o realitate „distilată”.

Am ales doar câteva locații care m-au marcat prin lucruri de o importanță incontestabilă în timpul plimbării mele prin **Labirint**. Vreau să cred că rândurile care urmează vor suna convingător.

1. Olanda

Trei imagini decantate în *clipe* extrem de diferite evocă imaginea Olandei pentru mine. Prima amintire este legată de momentul în care am pătruns pe pământul ei, într-o duminică de august, venind dinspre Belgia. Un spațiu larg scăldat de un soare blând, emanând fericire – sute de oameni de toate vârstele pe biciclete – undeva lângă o lizieră se întindea un șir lung de mașini în așteptare, toate având accesoriile necesare transportului surorilor lor cu două roți care se bucurau de toată atenția proprietarilor. Râsete de copii, o stare generală de voie bună, întreceri civilizate, o imagine colectivă de bucurie care m-a surprins și a lăsat o impresie profundă asupra mea. Așa cum aveau să facă și toate micile localități cu casele lor desprinse parcă din cărțile de povești care m-au făcut să-i invidiez pe locuitorii acestui paradis sclipitor de curat, în care flori de toate culorile se zăreau pretutindeni, unde morile de vânt (mai ales cele opt din „satul de pe dig” – *Zaanse Schans*) așteptau parcă un Don Quijote local, unde ferestrele lipsite de perdele șocau prin accesul direct la universul intim al locuitorilor, unde

roțile galbene de tradiționalele brânzeturi Gouda sau Edam te salutau îmbietor din vitrine, unde podurile fixe sau mobile din lemn sau din piatră erau un element omniprezent, dată fiind proximitatea permanentă a apei și unde timpul curgea mai lent, de voie parcă. O imagine de o prospețime nemaîntâlnită și pe care sufletul însetat de pace și frumos o înregistrează cu jind.

A doua imagine pare la ani lumină distanță de cealaltă. Clădiri cu o arhitectură amețitoare se ridicau parcă din valuri, ca un zid protector pentru cel mai mare port din Europa, cel mai mare din lume până în 2003 (datorită noului canal – *Nieuwe Waterweg* - realizat în 1866, care a legat orașul de Marea Nordului), formele lor geometrice umbrind bulevardele largi sau salutând mașinile la ieșirea din elegantele pasaje subterane. Un univers trepidant, ultramodern, năucitor aproape: Rotterdam – „poarta spre Europa/spre lume”, cum i se spune, cel mai mare oraș din Olanda de Sud. Dincolo însă de varietatea edificiilor avangardiste, fie ele zgârie-nori (precum Turnul *New Orleans* – cel mai înalt din Țările de Jos) sau case înălțându-se parcă din apă, clădiri alcătuite din module-cub (*Kubuswoningen*) sau giganți cu forme stranii (precum *Markthal*), turnul televiziunii – *EuroMast* sau *Gara Centrală*, efigia acestui loc rămâne pe ecranul memoriei mele *Podul Erasmus* care se arcuiește legând nordul de sudul metropolei într-un zbor de pescăruș alb (deși am aflat mai târziu că i se spune *Lebăda*), cu o grație ce sfidează cei aproape 800 m, sfidând de fapt legile gravitației, datorită măiestriei celor care l-au făurit. Statuia marelui erudit aflată în piața care îi poartă numele saluta această minune a secolului XXI – replica modernă a lucrării de artă plăsmuită în 1622.

Și între aceste două imagini se insinuează canalele și podurile Amsterdamului, capitala oficială (Haga arogându-și

statusul de capitală administrativă – bine că nu sunt trei, ca în Africa de Sud!). Amintind de Veneția și de Bruges cu cele 160 de canale (Walseiland fiind cel mai important) și cele 90 de insule legate prin 543 de poduri și dispus în formă de evantai, acest oraș renescentist acvatico-terestru (care l-a inspirat pe Petru cel Mare în fondarea orașului Sankt Petersburg) nu te face să simți stresul, agitația, anxietatea pe care ți le transmite marele port, deși a fost numit „cel mai viu dintre orașele lumii”.

Piața Dam se înscrie firesc în șiragul de piețe iconice similare ale Europei occidentale (cu Palatul Regal în care se află acum Primăria, străjuit de lalele, cu Biserica Nouă (Nieuwe Kerk), sec. XIV, unde au loc încoronările și cu obeliscul alb de 22 m - Monumentul Memoriei Naționale). Totul ca într-un tablou flamand incluzând bicicletele vizibile la orice pas, pitoreștile barcauri ancorate de-a lungul malurilor străjuite de 7000 de clădiri, majoritatea cu aspect medieval prin frontoane, cu cel mult șase etaje (cel mai mare centru arhitectonic din Europa), bulevardul *Damrak*, sabotii de porțelan sau lemn, mici și mari, nelipsiți din vitrine sau de pe tarabele invadate de flori, cele 500 de cafenele (Café Hoppe de 300 de ani sau Café Alto cu repertoriu de jazz) unde poți savura un pahar de Jenever, flașnetele uriașe, ineditul cartierului *Jordaan* (un sat aflat în mijlocul unui oraș!), Gara Centrală în stil neogotic, magazinele în culori „nebune” și vasul cu trei catarge din fața Muzeului Maritim, *Westerkerk* cu turnul de 86 m, superbul Inel de Aur de pe Canalul Domnului, cu *Karvestraat*, paradisul comercianților și cu Coster Diamonds (unde poți să vezi replicile celebrului brilliant *Koh-i-Noor* sau a la fel de celebrului diamant *Cullinan*), cu podul de lemn din secolul XVII, *Magere Brug*, luminat noaptea de mii de becuțe și chiar morile de vânt de la *Zaanse Schans* – totul îți insuflă o stare de bine, de

liniște, de siguranță (deși ai aflat între timp că este construit pe sute de mii de piloni de molid) – motto-ul orașului de pe râul Austel fiind „Trăiește și lasă-i și pe alții să trăiască”.

Iar undeva în mijlocul rețelei de străzi pe care te poți ușor rătăci, într-o clădire aparent obișnuită, încadrată de altele asemănătoare, tot în apropierea apei, te întorci în timp ca să simți suflul genialului olandez numit *Rembrandt*, care a petrecut 20 de ani în încăperile casei de pe *Jodenbreestraat 4*, păstrate aproape intacte, dându-ți impresia că tocmai a ieșit și se poate întoarce din clipă în clipă. Aici a pictat celebrele sale tablouri, într-un spațiu întunecat, dar luminat de zâmbetul și dragostea muzei ce i-a devenit soție – Saskia, aici și-a adus modelele găsite în cartierul evreiesc din jur. Aici a fost și este *Rembrandt House Museum*, în care nu numai tablourile și gravurile amintesc de marele artist, ci toate obiectele pe care le-a folosit în viața de zi cu zi, de la șevalet și pensule, la cărți și haine.

O țară superbă, făcută astfel dincolo de potrivniciile pământului și apei (chiar dacă are și un celebru sat fără străzi, ci cu canale – *Giethoorn*) de oameni muncitori și îndrăgostiți de frumos, la fel de meșteri în lumea afacerilor ca și în infrastructură, în lumea divertismentului și a artei. O țară în care casele „de turtă dulce”, desprinse parcă din povestea lui Hänsel și Gretel, coabitează cu case modulare ca niște jocuri alambicate de cuburi colorate cu înclinații aparent periculoase. Țara lui *Vermeer* și *Mondrian*, a lui *Erasmus* și ... *André Rieu*.

O țară din care nu poți pleca fără să rămâi minute în șir în fața unor pânze pe care le-ai recunoaște oriunde, chiar dacă nu ai ști că ultimul tău popas este un muzeu numit *Van Gogh*. Căci oricât de impozant și valoros în totalitatea sa

este *Rijkmuseum*, cu cele 500 de tablouri ale lui Rembrandt, inclusiv *Rondul de noapte*, el nu poate crea acea atmosferă de intimitate din casa lui Rembrandt, după cum nu poate concura cu muzeul cu forță de magnet pentru turiști ce poartă amprenta unui singur nume, relevând prin expozate – tablouri, desene și documente – personalitatea tragică a altui geniu olandez, chiar dacă, din păcate, soarta a vrut că el să-și împlinească menirea pe alte meleaguri. *Clipa* mea în această țară s-a întâmplat într-o clădire care nu mi-a plăcut la prima vedere, chiar m-a dezamăgit - mi se părea prea modestă și prea modernă pentru ce știam că închide în ea – *Muzeul Van Gogh*. Și totuși, peretele uriaș de sticlă care permite luminii naturale să pătrundă în interior și profesionalismul celor care l-au amenajat fac ca această clădire să ajungă în sondajele specialiștilor pe aceeași listă A cu Muzeul Luvru. Deși majoritatea lucrărilor marelui post-impresionist se află în marile muzee și colecții private din lume (am fost uluită să descopăr câte dintre ele - mai ales capodopere – au trecut oceanul), donațiile familiei, în mod deosebit ale fratelui său, Theo și ale prietenilor au făcut posibilă înălțarea acestui „altar” imens în inima țării sale natale, pe lângă alte opere ce-i poartă semnătura, aflate în alte lăcașuri de cultură din Olanda. Bineînțeles, toți care vin aici știu că vor vedea vasul cu florile-soarelui (*The Sunflowers*); eu am ales să stau minute în șir în fața Livezii Albe (*The White Orchard*), Iarbă și Fluturi (*Grass and Butterflies*), Fluturile-păun uriaș (*The Giant Peacock Moth*) care fac parte din galeria mea personală interioară, pe care am alcătuit-o de-a lungul întregii mele vieți. Deci am plecat mult mai bogată, fără să particip la nicio licitație și fără să mă bat cu morile de vânt zărite ici și colo în apus.

2. Elveția

Acolo Sus Cineva îi iubește. Altfel cum s-ar explica frumusețea răvășitoare a cadrului natural pe fundalul căruia, un popor inteligent, muncitor și civilizată a reușit să plăsmuiască frumuseți ce se integrează perfect în ambientul de excepție? Ambele părți emană respect reciproc, dragoste și pace, oferind la orice pas priveliști de neuitat, impresii menite să genereze admirație și clipe de meditație asupra misterului cheii spre echilibru, spre fericire.

Doar în Norvegia am mai întâlnit o asemenea simbioză a apei și muntelui cu un efect atât de puternic asupra ochiului și sufletului. Și chiar dacă această țară mică din mijlocul Europei nu are ieșire la mare, salba de lacuri (toate numite *see!*) suplinește agitația talazurilor prin oglinda turcoaz în care munții își admiră permanent măreția. Atâta varietate verde și albastră pe o suprafață atât de mică – păduri, vârfuri de stâncă masive, dealuri acoperite cu vii, râuri, câmpuri cultivate, ghețari, pajiști pe care pasc rudele Milkăi, cascade și omniprezentele lacuri și pretutindeni risipirea de flori ce dau prinosul de culoare, împodobind curțile și casele, străzile și podurile. Majoritatea locuitorilor se află pe podișul central, încadrat însă de inelul Alpilor și al munților Jura, străjerii acestui tărâm de vis, până spre apele Lacului Maggiore în care se reflectă în zilele însorite.

Nu putem nega impactul istoriei asupra acestui spațiu ce a reușit să rămână neutru în toate intemperiiile stârnite de flagelul invaziilor și atrocităților în ultimele două secole și mai bine. Privirea sesizează ușor diferențele dintre partea nordică cu vânturi și ploi mai reci și cea sudică (Ticino) unde se simte benefic proximitatea Mediteranei. Urechea va sesiza în plus accentul limbii vorbite, fie ea germană, franceză, italiană sau retoromană, iar gradul de cultură acumulată în timp va sesiza

diferențele arhitecturale dintre vest și est, începând cu cele dintre lăcașurile de cult protestante și cele romano-catolice. Deci varietate în credință, tradiții și obiceiuri. Echilibrul este asigurat însă, cum în puține locuri se întâmplă, de toleranță și respect, de înțelepciune și încredere într-un țel comun atins deja de secole de conviețuire pașnică sub deviza „Unul pentru toți, toți pentru unul”; egalitatea statusului tuturor cantoanelor, indiferent de suprafață sau număr de locuitori, fiecare având propria constituție, propriul parlament și guvern, propriile instanțe judecătorești, bucurându-se de o autonomie apreciabilă, dar aparținând cu trup și suflet Confederației Elvețiene și susținându-și neutralitatea față de Europa și restul lumii chiar și astăzi, fiind însă cei mai stabili apărători ai păcii.

Am văzut câte ceva și din estul și din vestul acestei țări, străbătând cam jumătate din cantoanele în care este împărțită din punct de vedere administrativ. Fiecare are categoric cu ce se lauda. Și aici natura a ales să fie o mamă la fel de darnică cu locuitorii ei, asigurându-le șansa de a le fi suficient să se deplaseze într-un timp scurt spre orice stațiune de schi sau de iahting, spre metropole sau pur și simplu pentru a face plajă. Și, bineînțeles, turiștii ajunși aici, profită de aceleași avantaje de distanță și timp.

Trebuie să recunosc preferința față de orașele din vest, probabil datorită afinităților cu Franța ca limbă și temperament. Asta nu înseamnă că nu mi-a plăcut Zürichul, mai ales zona celor două biserici ce se ridică de o parte și alta a râului Limmat care se varsă în Lacul Zürich – *Grossmünster*, Sf. Petru, cu turnurile sale înalte gemene, cea mai importantă clădire medievală din epoca carolingiană și *Fraumünster* – unde am stat mult timp fără să-mi pot desprinde privirea de orga uriașă și de vitraliile lui Chagall, rozeta din partea sudică și ciclul în cinci părți. Ambele așezăminte poartă amprenta